

APLICACIÓ DE LA METODOLOGIA D'APRENTATGE-SERVEI A L'ELABORACIÓ D'UNA ESTRATÈGIA COMUNICATIVA CONJUNTA ENTRE EL GRAU D'INFERMERIA I EL GRAU DE COMUNICACIÓ CULTURAL DE LA UdG

Pilar Àvila i Castells
Facultat d'Infermeria
Departament d'Infermeria
pilar.avila@udg.edu

Carme Bertran Noguera
Facultat d'Infermeria
Departament d'Infermeria
carme.bertran@udg.edu

Anna Bonmatí i Tomàs
Facultat d'Infermeria
Departament d'Infermeria
anna.bonmati@udg.edu

Lluís Costa Fernández
Facultat de Turisme
Grup de Recerca Comunicació Social i
Institucional
lluis.costa@udg.edu

Dolors Corominas Vilalta
Institut d'assistència Sanitària
dolors.corominas@ias.scs.es

Josep Costa Borrat
Institut d'Assistència Sanitària
josep.costa@ias.scs.es

Emilia de Puig de Cabrera
Institut d'Assistència Sanitària
emilia.depuig@ias.scs.es

Àngela Vilà Vendrell
Institut d'Assistència Sanitària
angela.vila@ias.scs.es

Introducció

La metodologia d'aprenentatge-servei (Aps) es defineix com una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo. Permet generar aprenentatge en els estudiants d'una forma pràctica, reflexiva i basada en el treball en equip amb un propòsit social. Segons descriu JM Puig (2006), la relació circular que s'estableix entre l'aprenentatge dels estudiants i el servei a la comunitat genera una nova realitat que intensifica i potencia els efectes de cada un per separat. Mentre que el servei guanya en qualitat, aquest dóna sentit pràctic a l'aprenentatge i augmenta la motivació de l'estudiant en el procés global d'aprenentatge.

El Pla Universitat Saludable de la Universitat de Girona (UdG) contempla entre els seus objectius el desenvolupament d'aliances amb diferents agents i sectors socials per a la promoció de la salut per tal de reforçar el sentiment de pertinença de la Universitat a la societat i el seu compromís amb aquesta.

En aquest marc de referència, l'Institut d'Assistència Sanitària (IAS) a través del Servei de Mediació del Parc Hospitalari Martí i Julià, sol·licità a finals del curs 2011-2012 la col·laboració dels professors de Farmacologia Clínica i Terapèutica del Departament d'Infermeria de la Facultat d'Infermeria de la UdG i dels del Grup de Recerca "Comunicació Social i Institucional" de la mateixa universitat, per tal d'elaborar una estratègia comunicativa conjunta de sensibilització a la població sobre l'ús racional de medicaments (URM).

El plantejament per dur a terme aquesta activitat es va realitzar amb la participació d'un grup de 22 estudiants de 2n i 3r curs del Grau d'Infermeria, conjuntament i de forma transversal amb 25 estudiants de 3r curs del Grau de Comunicació Cultural de l'assignatura "Transformació del món global" la UdG mitjançant la metodologia d'aprenentatge servei.

La UdG ofereix, en aquest projecte educatiu d'aprenentatge-servei, la formació en estratègies comunicatives i en l'ús responsable de medicaments, el seguiment i el suport als estudiants mentre que l'IAS proposa adoptar el resultat obtingut, logotip o altre material gràfic, per a la seva campanya de sensibilització a l'usuari d'atenció primària en relació al consum responsable de medicaments.

Objectiu general

Desenvolupar la metodologia d'aprenentatge-servei en un projecte transversal amb estudiants del Grau d'Infermeria i del Grau de Comunicació Cultural de la UdG, per a la sensibilització dels usuaris d'atenció primària de l'IAS en l'URM, integrant el servei a la comunitat amb l'aprenentatge de continguts, competències, habilitats i valors.

Objectius específics

- 1.- Crear sinèrgies entre estudiants de diferents estudis de la UdG realitzant un treball transversal entre estudiants de la UdG i l'IAS en el marc del Programa UdG Saludable establint un espai que contribueixi alhora a l'aprenentatge dels estudiants i al servei a la comunitat.
- 2.- Facilitar l'assoliment de determinades competències d'actuació professional (coneixement, habilitats i capacitats que permeten un bon nivell de desenvolupament i actuació en l'àmbit professional, adaptant-se a la noves situacions i transferir els seus coneixements, destreses i actituds a àrees professionals pròximes i que es complementen) per part dels estudiants del Grau d'Infermeria i del Grau de Comunicació Cultural amb la metodologia Aps, així com coneixements bàsics sobre l'URM i la comunicació gràfica.
- 3- Donar resposta a una necessitat de la comunitat amb l'elaboració d'una estratègia comunicativa per a la sensibilització sobre l'URM als usuaris d'atenció primària de l'IAS
- 4.- Valorar la utilitat per part dels estudiants de l'ús de la metodologia d'Aps en aquesta situació concreta.

Competències que es treballen

1. Desenvolupar la pràctica professional pròpia de cada estudi (infermeria i comunicació) en el context d'un servei a la comunitat mitjançant la metodologia d'Aps.
2. Dissenyar propostes d'actuació per a la promoció de la salut en grups i comunitats.
3. Contribuir a la integració de la institució universitària en la societat.
4. Treballar en equip aportant les pròpies estratègies i habilitats per actuar de forma sinèrgica.
5. Analitzar les tasques de cada equip de treball i coordinació, valorant els diferents nivells de responsabilitat.
6. Identificar, valorar i interpretar les necessitats i context sociocultural de la població o comunitat que requereix l'actuació.
7. Conèixer i utilitzar les tecnologies de la informació sanitària i de comunicació en l'àmbit professional.
8. Gestionar els recursos materials i infraestructura de forma compartida i eficient per arribar a la població diana.

Desenvolupament

Aquest projecte s'ha desenvolupat en diferents àmbits: estudiants del Grau d'Infermeria i del Grau de Comunicació Cultural de la UdG, programa UdG Saludable i l'IAS utilitzant el disseny metodològic basat en el principi d'Aprenentatge Servei.

S'han dut a terme una sèrie d'accions formatives en forma de tallers amb sessions expositives sobre l'objectiu principal del projecte, el sistema sanitari i les implicacions de l'URM en la població, a càrrec dels professionals de l'IAS; els conceptes bàsics sobre URM impartits per dues professores de Farmacologia Clínica i Terapèutica dels estudis de Grau d'Infermeria de la UdG, i sessions sobre estratègies comunicatives en l'àmbit de la salut exposades pels professors dels estudis del Grau de Comunicació Cultural de la UdG. S'han creat grups transversals entre 22 estudiants d'Infermeria i 25 de Comunicació Cultural i s'ha facilitat la comunicació entre els estudiants de les dues facultats a través de l'ús de les xarxes socials i especialment dels blocs, per tal d'elaborar el material del treball de forma conjunta i amb el seguiment dels professors implicats de cada facultat.

S'han presentat un total de 25 estratègies comunicatives elaborades conjuntament per grups multidisciplinaris d'estudiants d'infermeria i de comunicació, en les que s'han treballat diferents competències i habilitats sempre amb la perspectiva en la que es situa l'aprenentatge-servei.

Els projectes finalitzats han estat seleccionats per un comitè d'experts en funció de les necessitats que requeria el projecte o l'activitat sol·licitada. Aquestes propostes seran publicades a la intranet d'Atenció Primària de l'IAS a partir del Setembre de 2012 per tal de ser votades pels professionals d'aquest àmbit. Així, al mes d'Octubre es donarà a conèixer la proposta escollida i es farà difusió d'aquesta a mitjans de comunicació, a l'IAS i a la UdG.

Avaluació

S'ha realitzat una avaluació de l'estratègia d'aprenentatge-servei utilitzada per a la sensibilització sobre l'URM entre els estudiants d'ambdós estudis que hi van participar mitjançant una enquesta voluntària i anònima (veure annex1). S'han recollit altres variables com valoració global del projecte, valoració de les sessions teòriques, valoració del treball conjunt amb altres estudis i grau de motivació del projecte, i s'ha demanat si tornarien a repetir l'experiència.

Cada variable ha estat mesurada segons una escala de Liker de 0-10 i els resultats s'han analitzat mitjançant el paquet estadístic SPSS v.15.

La mostra ha estat de 47 estudiants i la taxa de resposta de l'enquesta ha sigut del 48,94%, tot i que separats per grups, els estudiants de Comunicació Cultural han presentat una taxa de resposta del 32% mentre que la taxa de resposta dels d'Infermeria és del 68,18%. La valoració global del projecte realitzat amb la metodologia Aps ha estat de 6.96 amb una desviació típica (DS) de 2.056 (vegeu taula1).

En un 72% dels enquestats la metodologia de l'aprenentatge servei ha estat considerada com una bona metodologia d'aprenentatge, fet que es reflexa en respostes donades per estudiants com: *"és una satisfacció poder fer un treball que tingui utilitat real i que se'n pugui beneficiar algú"*, *"és el que treballarem en el nostre dia a dia"*, *"ha estat una experiència positiva ja que és important poder treballar en la sensibilització dels pacients"*, o bé *"experiència positiva ya que hemos podido sensibilizar a la población siendo algo que incumbe a nuestra profesión de enfermería"*.

Un 76,5% destaca que la seva aplicabilitat en la pràctica real fou un element especialment motivador en la realització del projecte proposat per l'IAS. Així, un 85% dels alumnes participants manifesten que repetirien l'experiència tot i que tan sols un 68% creu interessant la realització del projecte de forma transversal.

Respecte el treball transversal entre els estudiants d'un i altre estudi, s'ha avaluat la comunicació, la participació i l'aprenentatge entre iguals. Les puntuacions resultants han estat de 6,22 (DS 1,953), 6,57 (DS 1,903) i 6,30 (DS 2,098) respectivament.

Taula 1. Estadístics descriptius

	N	Mínim	Máxim	Mitjana	Desv. típ.
participació externa	23	2	10	7,30	2,120
motivació	23	1	10	7,65	2,551
participar amb altres estudis	23	0	1	,74	,449
participar amb altres institucions externes	23	0	1	,87	,344
global	23	1	10	6,96	2,056
N vàlid (segons llista)	23				

Limitacions del treball

Si bé l'aplicació de la metodologia d'Aps ha permès la interacció d'un grup d'estudiants dels Graus d'Infermeria i de Comunicació, que s'han vist motivats per la repercussió pràctica i els resultats que es puguin reflectir de la seva activitat conjunta (creació d'un logo o altre treball gràfic) en la societat, el nombre d'estudiants que hi han participat limita molt les conclusions que se'n poden extreure respecte al grau d'assoliment d'aprenentatges i del desenvolupament de determinades competències i habilitats amb la metodologia Aps. Seria necessari disposar de grups d'estudiants més grans i fer-ne un seguiment mantingut al llarg del temps. A més, la taxa de resposta de les enquestes ha estat baixa.

La selecció dels treballs per part de l'IAS, institució externa que va sol·licitar la col·laboració de la UdG en aquesta estratègia d'aprenentatge-servei, resta pendent, i serà un element clau a l'hora de reforçar la motivació dels estudiants que han participat en l'activitat i el seu grau de satisfacció, en veure reconeguda la tasca realitzada. En aquest sentit, seria útil incloure en l'enquesta nous apartats més específics sobre la valoració de l'Aps en l'assoliment dels objectius plantejats en el treball i que permetin esbrinar el grau de satisfacció i l'impacte de la metodologia.

La realització del projecte de forma transversal ha estat un punt feble per a molts estudiants que expressen: *"retard en la presa de contacte entre els estudiants d'ambdós Graus"* o *"dificultat per establir comunicació amb el nostre grup de l'altra facultat"*, *"manca de comunicació entre facultats i poca eficàcia en l'ús de les noves tecnologies, imprescindible per poder compartir les tasques i iniciar el treball"*, *"problemes de coordinació"*. Alguns alumnes manifesten també com a factor limitant per assolir els objectius plantejats, la premura del temps.

En cap cas expressen com a punt a millorar, l'aplicació de l'estratègia d'Aps per si mateixa.

Conclusions

- Aquest projecte aporta evidència sobre la utilitat i aplicabilitat de la metodologia de l'Aprenentatge Servei en tant que ha propiciat un treball transversal i motivador entre els estudiants de la UdG de diferents disciplines i el proveïdor de salut (IAS).
- La realització d'estratègies que afavoreixen una acció docent més una acció servei faciliten la integració de la universitat a la societat, ja que els estudiants adquireixen consciència de l'aplicabilitat dels seus aprenentatges en la societat a la que pertanyen.
- El disseny de les estratègies d'aprenentatge s'ha de fer tenint en compte els factors que poden facilitar la millora dels resultats obtinguts per part dels estudiants (disponibilitat de temps i recursos, millorar la comunicació entre les parts implicades, etc.) per tal d'augmentar-ne la seva eficàcia.
- Aquest projecte posa de manifest la importància de buscar sinèrgies per a la millora de resultats mitjançant el treball col·laboratiu entre diferents institucions que conflueixen en un objectiu comú. La tasca elaborada de forma conjunta pels estudiants d'infermeria i els de comunicació ha permès unir els coneixements i habilitats d'ambdues disciplines i desenvolupar competències específiques.
- La potencialitat de la universitat per a compartir i projectar els resultats de les seves investigacions fan més eficients els resultats en l'ús racional dels medicaments mitjançant un treball transversal que permet crear i entrellaçar coneixements i habilitats diferents.

Bibliografia

APS centre promotor [sede web]*. Barcelona: Recuperat 25 març 2012, a <http://www.aprenentatgeservei.cat/index.php?cm=02.01&idC=83>

Finer D, Tomson G. (1992). *Essential Drug Information. The Story of a Workshop*. Karolinska Institutet. IHCAR:Sweden

López AC, Moreno L, Villagrasa V. (2010). *Manual de farmacología. Guía para el uso racional del medicamento*. (2ª ed). Barcelona:Elsevier

Martínez, M. (coord.): (2008). *Aprenentatge servei i responsabilitat social de les universitats*. Barcelona, Octaedro i Fundació Jaume Bofill.

Puig, JM.; Batlle R, Bosch C, Palos J. (2006). *Aprenentatge servei. Educar per a la ciutadania*. Barcelona, Octaedro i Fundació Jaume Bofill.

Puig JM (coord.) (2009). *Aprendizaje servicio (APs). Educación y compromiso cívico*. Barcelona: Graó.

Rubio i Serrano L. *Aprenentatge servei a la universitat: cap a la institucionalització i el treball en xarxa*. Temps d'Educació. 2011 Núm.: 41

World Health Organization. *Conferencia de expertos sobre uso racional de los medicamentos. Nairobi (Kenia)*.(1985). Recuperat 01 juny 2012, a <http://apps.who.int/medicinedocs/documents/s17054e/s17054e.pdf>

Annex:

Annex 1: enquesta d'avaluació

ESTUDIANT: Infermeria   Comunicació

(Encercla els estudis que estàs realitzant)

ENQUESTA PROJECTE ÚS RACIONAL DE MEDICAMENTS:

(1 valor mínim i 10 valor màxim)

Valoració de les sessions formatives:

1. El contingut teòric rebut en les sessions formatives

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

2. Els professionals que han impartit les sessions formatives

Claredat de l'exposició

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

Interacció amb el grup

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

Resposta a les preguntes plantejades

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

Valoració del treball grupal:

3. La comunicació entre els membres del grup

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

4. La participació dels membres del grup

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

5. L'aprenentatge entre els membres del grup

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

Valoració de l'aprenentatge-servei:

6. El fet de participar en un projecte d'una institució externa a la UdG es valora de manera positiva?

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

7. El fet que el resultat té una aplicació real, augmenta la motivació per la tasca a realitzar?

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

8. Tornaries a participar en una activitat formativa amb estudiants d'altres estudis?

SI   NO

Perquè?

9. Tornaries a participar en una activitat formativa que transferís els resultats a una institució externa?

SI   NO

Perquè?

10. **Valoració global de l'activitat "Ús racional de medicaments":**

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

PUNTS FORTS I/O ASPECTES POSITIUS:

PUNTS FEBLES I/O ASPECTES A MILLORAR: